

Jaciment arqueològic de Sant Andreu de l'Arboceda

Pineda de Mar

Ubicació

Comarca: Maresme

Lloc/Adreça: Sant Andreu de l'Arboceda.

Accedint per Pineda, es puja pel Passeig d'Hortsavinyà (costat de la Riera de Pineda) per una pista sense asfaltar des del Sot de Cal Capità i forta pujada al final, fins arribar al Collet de Sant Andreu. Accedint per Calella, pujant per la carretera d'Hortsavinyà BV-5126. Fins el km 55 asfaltada i un tram sense asfaltar.

Emplaçament S'hi pot accedir des de Calella per la carretera .

Coordenades:

Latitud: 41.643879815577

Longitud: 2.6293279230595

UTM Est (X): 469131

UTM Nord (Y): 4610304

Classificació

Número de fitxa 08163 - 99

Àmbit: Patrimoni immoble

Tipologia Jaciment arqueològic

Estil / època: Romà Medieval Modern Contemporani

Segle III-XXI

Estat de conservació Bo

Protecció Inexistent

Tipus de protecció: Inexistent

Número inventari CC.AA, núm. 22187

Generalitat i altres inventaris

Accés Fàcil

Ús actual: Social

Titularitat Privada

Titular: 08162A001000040000ET

Fitxes associades:

[Ermita de Sant Andreu de l'Arboceda](#)

[Aplec de Sant Andreu de l'Arboceda](#)

Autoria de la fitxa Jordi Montlló Bolart

Data de registre de la dt., 23/04/2024 - 11:55

fitxa:

Descripció

L'ermita de Sant Andreu de l'Arboceda de Pineda de Mar està inclosa en l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya (núm. 8422) i a l'Inventari del Patrimoni Arqueològic (núm. 22187), classificat com edifici religiós amb necròpolis o lloc d'enterrament d'inhumació col·lectiu. També com a lloc d'habitació amb estructures.

En el transcurs de l'any 2015 es van dur a terme una sèrie d'intervencions arqueològiques. Els treballs es van centrar en l'excavació de l'interior de la casa de l'ermità, on es van excavar 58 m², i de l'interior de l'absis, en el qual es van excavar 25 m².

Fins l'any 2019, es duen a terme una sèrie d'actuacions de recerca a l'ermita en motiu de la futura rehabilitació. Els resultats d'aquests treballs es poden consultar a les respectives memòries d'excavació que se citen a la bibliografia i de les quals, a continuació n'exposem una síntesi extreta de Font (2020).

L'any 2015 es va realitzar una primera actuació arqueològica que es centrà en retirar la runa d'una part de la casa de l'ermità. Els treballs van permetre establir una millor interpretació de l'evolució de l'ermita i de la casa, incloent l'aparició d'indícis d'una ocupació romana. Posteriorment, es realitzaren diverses actuacions que van permetre excavar pràcticament al complet la casa de Sant Andreu i el poc que romanien de l'absis. Aquestes excavacions van possibilitar datar la casa aproximadament de la segona meitat del segle XVI o inicis del segle XVII, amb algunes restes lleugerament anteriors també documentades. Respecte l'absis, es va confirmar que les escasses restes conservades eren medievals, amb evidència d'una reforma d'època moderna. Els resultats segons la memòria dels treballs (Font, 2015) són els següents:

Trobada de dos fragments de teula romana, que tot i que podrien correspondre a materials d'època tardo antiga o alt medieval, són irrefutablement un indicatiu de l'existència d'una ocupació antiga i anterior al segle XI, primera data que ofereixen els documents de Sant Andreu.

S'ha documentat una fossa anterior al mur meridional de l'església, que confirma l'existència de restes anteriors a l'actual edifici. També és probable que l'estructura tingui continuïtat a l'interior de la nau de l'ermita, motiu pel qual podria ser localitzada si s'excava l'edifici.

En tercer lloc, l'excavació parcial de l'habitació central de la casa de l'ermità permet interpretar que l'edifici és format com a mínim per dues fases constructives.

D'altra banda l'antiga porta principal de l'habitatge fou substituïda per una nova porta situada més al sud, ara de pas entre habitacions, i s'obrí la nova porta principal de l'edifici en el nou cos, a la façana de migdia.

S'ha començat a localitzar també altres restes d'aquesta segona fase constructiva, que caldrà documentar en futures intervencions: un forn de pa, una llar de foc i el probable paviment enllosat de l'habitació central.

L'any 2016 es va dur a terme una primera excavació a l'interior de l'església i l'any 2017 es van reprendre de nou les actuacions, ja amb més continuïtat, fins el 2018. Això va permetre conèixer àmpliament

l'evolució de l'ermita des de la seva fundació a l'alta Edat Mitjana i fins el seu abandonament i espoli. Els resultats del conjunt dels treballs són consultables en la memòria corresponent (Font i de Castro, 2019; Font, 2020). En destaca la definició i la caracterització de les diverses reformes realitzades en el conjunt església-casa i la localització d'una necròpolis amb tombes que daten des d'època alt-medieval fins el segle XVIII.

L'any 2019 es realitzaren dues noves actuacions en el sector sud-est, també arrel del projecte de rehabilitació de l'església i de la casa. Dels resultats de l'any 2019 en destaca en primer lloc la localització d'una fossa anterior a la construcció de l'església medieval, que presumiblement ha de ser datada d'època romana. Amb aquesta fossa ja són dues les estructures d'un establiment d'època antiga en el lloc.

En segon lloc, l'actuació ha permès confirmar la conservació de restes de l'absis original i de la cantonada sud-est de l'església coneguda ja documentada en el segle XI. Aquestes restes confirmen que l'actual església té exactament les mateixes dimensions que l'original. De fet, l'església actual és un intent de rèplica del temple alt-medieval, reconstruït cap el tercer terç del segle XVI a causa de la mala conservació que devia tenir, com transmeten els documents de finals del segle XV (Noguera, 2017), possiblement aleshores ja en part enrunat. D'aquesta reforma del segle XVI se n'ha localitzat els forats per encaixar les bastides de construcció.

Entre finals del segle XVI o principis del segle XVII es realitza un primer rebaix del terreny, al sud de l'ermita, amb l'objectiu d'instal·lar-hi una sèrie d'estructures de les quals malauradament es té escassa informació. D'aquest moment s'ha detectat el recalçament de l'angle sud-est de l'església, que naturalment el rebaix de terres havia debilitat. En el lloc que ocupaven aquestes estructures, poc temps després, s'hi va edificar un primer habitatge per l'ermità.

Cap al darrer quart del segle XVII, es reforma íntegrament aquesta casa, enderrocant-la en bona part, si és que no s'havia esfondrat per ella mateixa. Simultàniament es reforma l'església, aixecant-ne l'alçada i rebaixant el sòl. La nova façana oriental de la casa quedarà ara unida uniformement a la façana de la nau, passant per sobre de l'antiga coberta de l'absis. Aquest, que ben probablement mostrava indicis d'instabilitat, es reforça per un mur de contenció i per un talús empedrat, col·locat a manera de contrafort.

Aquestes reformes de les darreries del segle XVII suposen la formació d'una esplanada en aquest sector, fins aleshores encara aturonat i que probablement contenia inhumacions arran de l'absis. En aquest nou pla s'aixeca un mur de marge i, seguidament, cap a principis del segle XVIII, un nou mur de contenció, per subjectar altra vegada un absis que en aquell moment devia estar ben malmès. En un racó de la petita esplanada s'hi excava una fossa, potser per encaixar-hi un recipient destinat a activitats domèstiques o productives.

Aquestes noves estructures van tenir, però, una curta vida. I és que probablement abans de mitjan segle XVIII l'absis finalment es va esfondrar, i amb ell també part de les estructures que s'havien construït per sostenir-lo. Aproximadament cap a mitjan d'aquesta centúria l'espai de l'absis va ser segregat de l'església, tapiant l'arc triomfal i avançant l'altar al fons de la nau. A partir d'aleshores l'absis va quedar oblidat, i els esforços de dignificació d'aquella església amputada, probablement finançats per un benefactor, es van centrar en embellir la cara oposada de l'església, és a dir la façana, construint-hi un pòrtic, i també en millorar la nau, ara esdevinguda santuari amb la incorporació de l'altar, col·locant-hi un nou paviment. Serà la darrera fase de reformes a Sant Andreu. Un cop perdut l'absis i, per tant, també la funcionalitat de les estructures que s'hi havien construït, el sector sud-est va esdevenir un espai marginal utilitzat a partir d'ara com a abocador, on successivament s'hi llençava deixalles alhora que es permetia el progressiu enderroc del que romanien dels murs de contenció.

Observacions:

L'associació Amics Escoltes del Montnegre i l'Ajuntament de Pineda de Mar signen un conveni l'1 de març de 2013, per recuperar l'ermita mitjançant les corresponents accions oportunes: estudis històrics, intervenció arqueològica i restauració. L'associació adquireix la finca on s'ubica l'ermita, d'una superfície aproximada de 0,8 hectàrees.

Els Amics Escoltes del Montnegre aporten l'equip de voluntaris i presta suport i col·laboració en tot allò que sigui necessari per assolir els objectius fixats en el conveni. Per la seva part, l'Ajuntament de Pineda es va comprometre a redactar la figura de planejament urbanístic necessària per al correcte desenvolupament dels objectius del conveni, entre d'altres tasques de suport tècnic i administratiu.

Història

Durant l'any 2011 els Amics Escoltes del Montnegre van treballar en la reordenació de la cruïlla de camins de l'anomenat collet de Sant Andreu, acordats i supervisats per la direcció del Parc Natural del Montnegre i el Corredor. Per aquest projecte, l'any 2012, van rebre el 26è premi Jaume Ciurana "en la millora de l'entorn natural", atorgat pel Departament de Benestar Social de la Generalitat de Catalunya, per l'activitat "Disseny i reordenació de la Plaça de Sant Andreu de l'Arboceda".

L'any 2014 es presenta un informe arqueològic, històric i arquitectònic (Font, 2014), amb l'objectiu de presentar una primera interpretació i valoració de les restes existents que permeti plantejar la restauració i rehabilitació de l'ermita d'acord amb la seva condició de patrimoni cultural i, per tant amb coherència, sensibilitat i atenció a l'evolució històrica de l'edifici i donant compliment a la legislació referent al patrimoni cultural.

Bibliografia

AGRUPAMENT ESCOLTA MONTNEGRE (2012). *Disseny i reordenació de la plaça de Sant Andreu de l'Arboceda*. Calella, 2012, p. 21.

NOGUERA i COFLENT, Aniol (2017). Sant Andreu de les sitges: in heremo silvestri eb antiquo constructa, El segle XV, temps de canvis i incerteses. Dins *Actes del 1r Simposi sobre història, cultura i patrimoni del Maresme medieval*, In Maritima, Vilassar de Dalt, pp. 205-230.

FONT PIQUERAS, JOSEP; GEA BULLICH, MIQUEL. (2015). Intervenció arqueològica. Sant Andreu de l'Arboceda. Núm. Mem. 12734.

FONT PIQUERAS, JOSEP. (2014). Informe arqueològic, històric i arquitectònic. Sant Andreu de l'Arboceda (Pineda de Mar, el Maresme). Inèdit.

FONT PIQUERAS, JOSEP. (2015). Memòria. Intervenció arqueològica i consolidació preventiva a Sant Andreu de l'Arboceda (Pineda de Mar, el Maresme). Núm. Mem. 12895.

FONT PIQUERAS, JOSEP. (2020). Memòria. Intervenció arqueològica a Sant Andreu de l'Arboceda (Pineda de Mar, el Maresme). Inèdita.

FONT PIQUERAS, J.; DE CASTRO LÓPEZ, Oscar (2019). *Intervenció arqueològica a Sant Andreu de l'Arboceda. Pineda de Mar, el Maresme. Intervencions 2016-2018*. Memòria, Actium Patrimoni Cultural, SL, Generalitat de Catalunya, inèdit.

GAVÍN, Josep Maria (1991). *Inventari d'esglésies, Maresme, núm. 24*. Barcelona: Editorial Pòrtic.

MALLORQUÍ GARCÍA, Elvis (2007). *Parròquia i societat rural al Bisbat de Girona, segles XIII i XIV*, Tesi Doctoral, Universitat de Girona, pp.256

MARXUACH I FLAQUER, Jaume (1932). Sant Andreu, columna "Han passat vuit dies més. Dins *Recull*. Núm. 490. Calella.

MONTSALVATGE I FOSSA, Francisco: "Noticias históricas", 1910. I també Martí, Ramon: Col·lecció diplomàtica de la Seu de Girona 817- 1100, Fundació Noguera, Col. Diplomataris, 13, Barcelona, 1997.

Enllaços d'interès:

[Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya.](#)

